ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, ՀՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄՍԱԳԻՐ ԲԱԶՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵԼՈՒՅԹ ԵՒ ՄԱՍԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՎԱՆՔԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գին բաժանորդագրութեան՝ տարեկան 4 ռուբլի, կէս տարուայ համար 2 ռուբլի, 3 ամսուայ համար 1 ռուբլի (վճարուի նախապատուաբար): Առանձին տետրակներ 50 կոպեկ: Բաժանորդագրութիւնները ընդունուին Տփղիսի Ներսիսեան դպրոցի մօտ գտնուող Ամսագրի խմբագրութեան տանը, ուր և պէտք է դիմել յայտարարութիւնների համար:

Տարի 32. ՀԱՅՈՑ ԱՄՍԱԳԻՐ, ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ամիս 4-8

ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԵՒԱԿԱՆ ՎԱԽԺԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՆԱՅ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

Ի ՕԳՈՒՏՍ ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ ՎԱՆԱՅ ՀԱՅՈՑ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ծանօթ. Ներկայ յօդուածը գրուած է 1879 թուականի Յունուարին, երբ Վանայ Գաւառի Հայոց Եպիսկոպոսն էր Գերշ. Տ. Գրիգոր Եպիսկոպոս Պէշիկթաշլեան, որ ներկայիս Կարինայ Առաջնորդ է: — Խմբագրութիւն:

Վանայ Գաւառի Հայոց Եպիսկոպոսն

պոյ արդիւնքը մինչեւ ցարդ նկարագրեցինք, առանց պատճառի է։ Թէ ինչ են անոր պատճառները, պիտի ցուցնենք համառօտիւ այս եւ յաջորդ յօդուածին մէջ։

Ա.յս նկատին վրայ գրող հին հեղինակներէն ոմանք ամէն անհաւատութեան պատճառ կը դնեն դեւը։ Մենք որ անոնց պէս կը հաւատանք թէ կայ այսպիսի խորամանկ եւ չար ոգի մը, պարտական չենք հարկաւոր գտնել հերքելու կարծիքը։ Հարկաւ գիտէ սատանան, ինչպէս արդէն ցուցուեցաւ, թէ կրօնական հաւատք մարդոյ մեծ մասին հարկաւոր է ղգաստ եւ առաքինի կեանք վարել տալու համար. եւ ինչ կայ աւելի սիրելի այն չարասիրտ ոգւոյն քան համոզել զմարդիկ թողուլ այն միմիայն խարխոյը, որպէս զի յետոյ մատնէ զանոնք մոլութեան եւ անկարգութեան։ Եթէ դեւք երբեք կը ծիծաղին, կը ծիծաղին երբ նոր «անզգամ մը կ'ըսէ իր սրտին մէջ թէ Աստուած չկայ» (Սաղմ. ԺԴ. 1)։

Բայց անհաւատութիւնն ունի ուրիշ պատճառներ որ քան զայս աւելի յայտնի ազատոյց ունին, ուստի այս պատճառները քննենք ուշադրութեամբ։ Այս պատճառներն երկու տեսակ են, բարոյական եւ իմացական։

1. Ընդհանուր ընդունուած ճշմարտութիւն է թէ մարդիկ կը հաւատան մանաւանդ այն բաներուն որ աւելի համաձայն են անոնց բաղձանաց եւ զգացմանց։ Մարդիկ կ'ընդունին չատ բաներ, ոչ թէ վասն զի այն բաներն ընդունելու բաւական ազատոյց ունին, այլ վասն զի կը փափաքին որ այն բաները ճշմարիտ ըլլան։

Ենթադրենք հիւծախտ ախտաւոր ջերեալ մը, որոյ հազը եւ հիւծեալ դէմքը յայտնի կը ցուցնեն այլոց թէ հէք ախտացեալը մօտ է յեղը դերեզմանին, բայց ինք թեթեւ կը համարի իր հիւանդութիւնը եւ կը յուսայ ընդհուպ բժշկութիւն գըտնել։ Ի՞նչու համար է այս։ Այս անձն ունի ազատոյց իր մօտալուտ մահուան քան ուրիշ որեւիցէ ոք, բայց ապրիլ այնպէս կը բաղձայ որ, այս ազատոյցին հակառակ, կը հաւատայ թէ պիտի ապրի։ Նաեւ խանդակաթ մայր մը կը հաւատայ իր որդւոյն բարութեան, թէեւ ուրիշները գիտեն թէ անառակ է որդին։ Այսպէս Նաթոլէոն իր իշխանասիրութենէն հաւատայ ճակատագրին, այսինքն թէ էր ի ծնէ բախտաւոր, թէպէտ ուրիշ բաներու մէջ անապաշտ կամ ունայնահաւատ չէր։

Արդ, յայտնի է թէ Սուրբ գրոց մէջ չատ բաներ կան որոց մարդիկ չեն ուզեր հաւատալ։ Ոչ ոք բանականապէս կ'ուզէ որ մարդիկ խմացնեն անոր իր թերութիւնները. արդ, Սուրբ գիրք կ'խմացնէ թէ ամէն մարդ վերջին աստիճան ապականեալ է։ Նաեւ աւելի դժուարին է անձամբ խոստովանիլ իր յանցանքը քան ուրիշէ մը լսել այն յանցանքը. մանաւանդ մարդիկ չատ անգամ վատնգաւոր մահու յանձն կ'առնուն ինանմարիլ քան խոստովանիլ իրենց թերեւս եւ յայտնի յանցանքը։ Բայց Սուրբ գիրք կը պահանջէ ի բովանդակ խոստովանութիւն առաջի Աստուծոյ, եւ մանաւանդ խոստովանութիւն անոնց զոր ջնասած կամ վնասացուցած ենք։ Մարդուս հպարտութիւնը կը դժուարանի աղաչաւոր երեւնալ։ Եղած են մարդիկ որ յանձն առած են մեռնիլ մանաւանդ անօթութենէ քան հաց մուրալ։ Բայց Սուրբ գիրք կը պահանջէ ամէն մարդէ երթալ ընդունել վիրուութիւն իբրեւ չնորհ եւ պարզեւ որուն արժանի չէ, եւ որ կը տրուի անոր ի չնորհս ուրիշ արժանաւորագոյն անձի մը։ Բայց մարդուս հպարտութիւնը միայն չէ որ կ'ընդհատանայ Սուրբ գրոց դէմ, նաեւ մարդոյ ղեղուութիւնը, անձնասիրութիւնը, ագահութիւնը եւ աչխարհասիրութիւնը բոլոր կը վերցուննեն այնպիսի կըրօնքի դէմ որ չի ներեր տեղի տալ այն բաներուն։ Ուրիշ կրօնք օրինաւոր կը համարին բաղմակնութիւնը, չնութիւնը թեթեւ յանցանք կը համարին, եւ երբեմն, ինչպէս ի պաշտաման Աստղկան, կը համարին զայն իբրեւ նուիրական գործ։ Բայց Քրիստոնէութիւնը կը պատուիրէ միակնութիւն, մեզք կը համարի հայիլ ի կին մարդ առ ի ցանկանալոյ նմա, եւ կ'ըսէ թէ չնացող մը պիտի չընդունի երբէք արքայութեան դուռնէն ներս։

Անձնասիրութիւնը մարդուս գլխաւոր մոլութիւնն է որմէ կը բղխեն բոլոր մեզքեր։ Սմէն մարդ կ'ուզէ ընել ինչերքը պաղմեան դրութիւն մը որոյ կեդրոն ըլլայ ինք, եւ մեծին Աստուծոյ եւ բոլոր արարածոց տալ դառնալ իր բոլորտիքը՝ յօդուած եւ յերջանկութիւն իւր։ Ուրիշ կրօնք այս անձնասիրական սկզբան նպաստամատոյց են։ «Ստակ տալ ծոմ պահելու, ուխտի երթալ Գանգէս գետը կամ օգնել մեհենի մը չինութեան չահաւոր առաւտուր է, եւ պիտի չթողունք այս առաւտուրը» կ'ըսեն կռապաշտք։ «Ձեր աստուածները ձեզ կը սիրե՞ն,» հարցուեցաւ Հնդկաստանցւոյ մը։ «Աստուածները,» պատասխանեց մարդը, «մեզ անգամ չեն անցուներ սիրել։» Հարկաւ կռապաշտք չեն սիրեր իրենց աստուածները, քանզի սէրն է որ սէր յառաջ կը բերէ։ Արդարեւ Քրիստոնէութիւնը մարդուս իր անձը սիրելուն դէմ չէ, բայց այս սէրը կ'ընէ երկրորդական։ Ոսկեղէն կանոնը կը պահանջէ մեզ սիրել զԱստուած բոլոր սրտով, եւ մեր ընկերը մեր անձին պէս։ Անձնուրացութիւն եւ խաչը բառնալ մեր կրօնքին անկեան քարերն են։ «Ակն ընդ ական,» կ'ըսէ անձնասիրութիւնը, եւ ընդհանրապէս երկու աչք կը հանէ միսանակ միայն։ «Թշնամիդ սիրէ, եւ հատ բարիս վոխանակ չարեաց,» կ'ըսէ Քրիստոնէութիւնը։ «Ես կ'ուզեմ բարձրանալ, թէեւ ուրիշներն ինձի կոխան ըլլան,» կ'ըսէ վառասէր մարդը։ Քրիստոս, ընդհակառակն, լուաց իր աշակերտներուն ոտքերը, եւ ըսաւ անոնց. «Ձեզմէ ով որ մեծ ըլլալ կ'ուզէ, թող անիկա ձեր սպասաւորը ըլլայ։» Սոսկալի են մարդիկ ի բնէ մկրտի քաշուիլ, երբ ուրիշ մը կը տեսնեն նեղութեան մէջ։ «Իրարու բեռը վերցուցէք» է Քրիստոնէութեան օրէնքը։ Մարդուս անձնասիրութիւնը կը տեսնուի մանաւանդ յաղթութեան։ Ինչ նախանձ, ինչ տաղտկութիւն, ինչ ատելութիւն, ինչ ամբաստութիւն, ինչ լարդախտիւն, ինչ պատնէշներ կը գործէ արծաթասիրութիւնը։ Բայց Աստուած կը պատուիրէ, թէպէտ, բանէ, քիչերը մարիկ կ'ընեն, Աստուած կը պատուիրէ հարստութիւնն համարել իբրեւ աւանդ, եւ իր փառացը համար գործածել զայն։

Ճշմարիտ է որ ուրիշ կրօնքներն ալ կը պահանջեն զոհեր, բայց կը չղոքդրմեն հպարտութիւնը։ Ճգնազգեաց բարեպաշտը մեծ պատիւ կ'ընդունի իր կրօնակիցներէն իբրեւ սուրբ, եւ կը կարծէ թէ Աստուած պարտական ըրած է իրեն։ Միւս կողմանէ մարդիկ կը զոհեն իրենց ամբաստանութիւնն իրենց անձնասիրութեան, եւ ի սէր չահու կը մտնեն այնպիսի առաւտուրներու մէջ որ անարդ համարուած են։ Բայց Քրիստոնէութիւնն հակառակ է այս երկուքին ալ։ Ձոհ կը խնդրէ, բայց կը սորվեցնէ միանգամայն թէ ամենազգոյն մարդն անպիտան ծառայ է։ Արդարեւ կը խոստանայ վարձ, բայց անոր այժմեա վարձքը հոգեւոր է միայն. կատարեալ վարձքը պահած է հանդերձեալ կենաց համար, եւ չի խոստանար այնպիսի բաներ յորոց կ'ախորժի բնական մարդը։

– Սրբ, այս հզոր բարոյական պատճառները կը սարսեն հաւատքը, եւ չատ անգամ յանգեցուս մարդուն։ Արդարեւ չենք տարակուսիր թէ, ինչպէս կ'ըսէ Անգլիացի հեղինակը Ֆարրար, անհաւատութեան բուն պատճառն այն է որ վերը յիշեցաւ. մինչ մեռաւոր պատճառներ տարակոյս միայն կը չարժեն։ Այս յայտնի է երբեմն եղանակէն որով անհաւատք կը խօսին Քրիստոնէութեան վրայ։ Տեսնելով այնչափ օգուտները զոր Քրիստոնէական կրօնքը բերած է աչխարհի, որեւիցէ անաչառ եւ ողջամիտ անձ չի կրնար դիւրաւ թողուլ այն կրօնքը. երբ կը մտածէ անհաւատութեան ահաւոր հետեւանքը, զոր նկարագրեցինք մեր նախընթաց յօդուածներուն մէջ, ահաւոր չարիք պիտի համարի անհաւատութիւնը։ Բլիֆֆորտ, երեւելի բայց անհաւատ Անգլիացին որ մօտերս մեռաւ, կ'ըսէ Քրիստոնէութեան համար. «Անոր կորուստը չատ ցաւալի կորուստ է։» Այսպիսի մարդ մը կրնանք մեղքնալ եւ յարգել։ Բայց ո՛րչափ տարբեր է արհամարհանաց եւ ատելութեան լեզուն որով կը խօսին անհաւատներէն չատերը. «Բարձէք վտանգները,» կը գրէ Վոլտէր, թէպէտ չատ յայտնի չէ թէ վտանգն բառով կ'իմանայ գՅիսո՞ս Նազովրեցին թէ Գաղիոյ Պապական եկեղեցին։ «Կրօնքը կանանց եւ տղայոց համար չատ պէտք է,» կ'ըսէ հեգնօրէն ուրիշ անհաւատ մը։ Արդ, ինչո՞ւ համար ատելու է մարդ Քրիստոնէութիւնը։ Եթէ Քրիստոնէութիւնը սուտ է, սակայն ձշտասակար չէ։ Ի՞նչ վնաս կ'ընէ մարդու մը, եթէ ուրիշ մը կը հաւատայ Աստուծոյ, մինչ ըստ իւր կարծեաց Աստուած չկայ, կամ կը յուսայ երկինք երթալ, մինչ ինք գիտէ թէ մահը վախճան է ամենայնի։ Ինչո՞ւ համար կը բարկանայ անհաւատն, եթէ սրտառուչ մայր մը կ'ըսէ. «Դարձեալ գիրկս պիտի ընդունիմ որդեակս լաւագոյն աչխարհի մը մէջ։» Ի՞նչ հարկ ծաղրել աղքատ եւ հիւանդոտ Քրիստոնեան որ կ'ըսէ, «Ուրախ եմ բոլոր վիշտերուս մէջ, վասն զի գիտեմ որ Փրկիչս ինծի հետ է։» Մի՞թէ կը բարկանա՞յ մարդ անոնց որ սխալ դիտական կարծիք ունին։ Այսպիսի թշնամական ոգի չատ կու գայ միշտ բարոյական եւ ոչ իմացական պատճառներէ։ Այս պատճառները բռնաղներէն ոմանք աւելորդ չեն չարժիր երբ կը տեսնեն անիրաւութիւն կամ մոլութիւն։ Մարդ մը իր բոլոր վաստակը կու տայ լամելու, եւ անօթի, անլնամ կը թողու իր ընտանիքը. անհաւատք կը խնդան միայն անոր վրայ. ուրիշ մարդ մը կ'ազօթէ իր ընտանեաց, այս մարդը կը պարսաւեն անհաւատք։ Ոմն կը խաբէ իր ընկերը, եւ անհաւատք կը գովեն զնա եթէ ճարտարութեամբ խաբած է։ Ուրիշ մը սիրով կ'աղաչէ իր բարեկամին հոգալ իր անմահ հոգին. անհաւատք այսպիսին կը ծաղրեն եւ կը հեգնեն։ Կրօնքի վրայ ողջամիտ ատրակուսող մը, որ գիտէ թէ ինչ վիշտ պատճառած է անհաւատութիւնն իրեն, կը զգուչանայ ատրածել անհաւատական կարծիք։ Անոնք որ նախանձախնդիր քարոզիչ են անհաւատութեան, ընդհանրապէս գերի են իրենց բաղձանաց։ Քրիստոնէութեան ապացոյցներն անաչառ կերպով քննած եւ զանոնք անհիմն գտած չեն, այլ որովհետեւ կ'ուզեն որ Սուրբ գիրքը սխալ ըլլայ, չատով կը հետեւցուննեն թէ սխալ է։ Շատ պարագաներ կը ցուցնեն որ անհաւատութիւնը կու գայ մանաւանդ սրտին քան թէ գլխուն։ Անհաւատութեան եւանգութեան քարոզչի մը սիրելի դաստերը մահուան մօտ կը բռնէ հօրը ձեռքը եւ կը հարցունէ. «Հայր, արո՞ւ հաւատքով մեռնիմ, քո՞ւ թէ Քրիստոնեայ մօրս։» «Մօրդ հաւատքով, որդեակ, մօրդ հաւատքով,» կը պատասխանէ անհաւատ հայրը։ Այս տեսակ մարդոց մէջ չատեր, եթէ յանկարծ մահուան վտանգի մէջ գտնուին, պիտի չհամարձակին ըսել, «Աստուած չկայ,» կամ, «Աստուածաչունչը սուտ է։» Մարդ մը որ վերցուցած էր միջաեղէն իր Աստուածաչունչը, եւ կնոջը Աստուածաչունչը դուրս նետած էր պատուհանէն պատուիրելով անոր չկարդալ այն գիրքը, իր վերջին ժամերուն դչեց. «Անիծե՛ալ գիրքը, բոլորովին ճշմարիտ է։» Ուրիշ անհաւատ մը որ իր մահուան անկողնոյն մէջ կը զգար թէ արդէն ամենագէտ եհովային առջեւ կը կենար, գչեց. «Ո՛վ դուն, արդար Աստուած, զոր ես այսչափ անարգեցի, նայն իսկ դժոխք պիտի ըլլար ապաստանարան եթէ պահկր պիս քու խոժոռ դէմքդ։»

Հ. Ս. Պ.

ԱՍՍՏՈՒՐԵԱՆ ԴՐՍՏՈՒՆ

Դալաթիոյ աչտարակին մօտ գտնուած այս գրասան մէջ կը ծախուին Անգլիերէն գիրքեր եւ Հայերէն–Անգլիերէն քերականութիւն եւ դպրոցի հարկաւոր բաներ։

ՀՈՂԸՏԵԱՐՔ ՅԱՆԴԻՒՍ.

Հետեւեալ հատուածն առնուած է Անգլիերէն ամսաթերթէ մը։

«Անգղիոյ, Իրլանտայի եւ Սկովտիոյ մէջ կալուածոց աւելի քան կէսն ստացուած է իբր 2,000 անձանց։ 421 անձինք ատր են 91,528,100 արտավար (տէօնիւմ) գետնոյ, որ կ'ընէ իբր 20,000,000 արտավար աւելի քան վերոյիչեալ երկիրներուն ամբողջ մակերեսութիւն մէկ չորրորդը։ Թէ այսչափ գետնոյ այնչափ սակաւ մարդոց ստացուած ըլլալն ինչ մեծ չնաս է երկրին՝ ըմբռնել մտօք անհնար է, բայց եւ այնպէս կան ազատոյցներ որ յայտնի կ'ընեն այս բանին չնասակարութիւնը։ Ամբողջ 32,000,000 մարդոց ապրուստը քանի մը հազար անձանց ձեռքն է՝ բոլորովին։ Այս քանի մը հազարին համար կը յոգնին, կը տառապին բազմութիւնք չատ անգամ սովալլուկ։ Աստի է որ Անգղիոյ գրեթէ բոլոր գիւղերուն մէջ կը տեսնենք սա ամենատխուր տեսարանը. երկու կամ երեք ընտանիք ի մեծի չքվութեան, եւ անոնց դուռները՝ թշուառաց բազմութիւն, իբրեւ անարդ գերիներ, որոց ապրուստի չոյսը չատ անգամ աղքատանոցներ եւ անկեղանոցներ են։

Հարուստ մարդոց կալուածներուն մեծ մասը, վոխանակ վարձու տրուելու աղքատ հողագործաց, ծածկուած է անտառներով, իբրեւ տեղիք հրեշայրաց, զոր օրինակ եղջերուաց, ագռաւուաց եւ ճագարաց, որպէս զի հարուստ կալուածատերք զանոնք որսալով զբօսնուն։»

ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍ

Հայ երիտասարդը, Պար. Կարապետ Թումանեան, որ բաւական ժամանակէ հետէ աստուածաբանութիւն կը սորվէր Զմիւռնոյ Լոզան քաղաքը, մտերս իւր վերջին քննութիւնը տալով, առած է աստուածաբանութեան պէքըմը։ Որովհետեւ այս արարողութեան ատեն սովորութիւն է որ տիրամայր առնողը չարաթը նկարի մը վրայ չատուկ գրուած մը կը ներկայացնէ քննիչ ժողովին, Պար. Թումանեան, իբրեւ Հայազգի, մտածած է գրուած մը ազգային պատմութեան եւ եկեղեցւոյ վարդապետութեան վերաբերեալ կարեւոր գիրքի մը վրայ, այն է Ագաթանգեղոսի պատմութեան եւ անոր մէջ չանուն Լուսաւորչին բերուած երկայն ճառին վրայ։ Պար. Թումանեան Գաղիերէն լեզուաւ գրած է իւր գործը որ ապագրութեամբ ի լոյս ընծայուած ութ ածալ տետրակ է 18ն էջէ բաղկացեալ։

Ըստ Պար. Թումանեանի Ագաթանգեղոս պատմական անձ է՝ ժամանակակից եւ ականատես, թէպէտ մեր այժմու Ագաթանգեղոս երկրորդական ձեռքէ մը ե-

լած է հինգերորդ դարուն մէջ, ինչպէս կը ցուցնէ նաեւ նոյն գիրքին լուսաւորչայ ընծայուած վարդապետութիւնը որ հինգերորդ դարու Հայոց եկեղեցւոյն վարդապետութիւնն է :

Պար. Թումանեանի աշխատութեան վրայ մանր եւ խորին քննութիւնն թողլով այս նուիրին հմտագոյն անձանց դատաստանին, կ'ըսենք միայն թէ Պար. Թումանեանի այս հմտական դրուածը Հայ գիտնոց համար ոչ միայն հետաքրքրական այլեւ մեծապէս օգտակար է :

Գիրքին ճակատն է Գազիերէն Agathangelos et la doctrine de l'eglise arménienne au Ve siècle : Lausanne, imprimerie Georges Bridel, 1879.

ԱՍԻՈՑ ԺՈՂՈՎՐԴԵՍՆ ՎԻՃԱԿԸ

Շատոնց ի վեր փոքր Ասիա բնակող օտարական մը կը դիտէ հետեւեալը.

« Ինչ ժամանակ առաջ կարծոյ Անգղիացի հիւպատոսն այցելութիւն ըրաւ Ալաշկերտի գաւառը հասկնալու համար այն կռիւներուն վիճակը : Գտաւ ժողովուրդը հարստահարեալ Քիւրտերէն եւ անգութ պաշտօնատարներէ, եւ չատ կարօտ վիճակի մէջ, այնպէս որ գիւղացիք ոչ միայն ցանելու համար բաւական սերմ չունէին, այլ եւ ի վտանգի էին առաջիկայ ձմեռ անօթի մնալու, թերեւս նաեւ մեռնելու ի սովէ : Ի դարձին ի Կարին, հիւպատոսը Դրոգդէր հազարապետին հետ չատ խնամոց հասկցել տեղական կառավարութիւնն օգնել Ալաշկերտի ժողովրդեան, ցանելու եւ ուտելու համար ցորեն տալով անոնց, նաեւ փոյթ տանելով որ անդորրութիւն եւ կարգ պահուին այն գաւառին մէջ : Յաջողեցան խոստումնանք եղան, եւ հրաման տրուեցաւ Պայազիտի նոր միւթէսարրիֆին, Իսրահիմ փաշային, մեղմով վարուիլ ժողովրդեան հետ հարկերու կողմանէ, եւ որչափ հնար է օգնել անոնց որ պատերազմին պահառաւ այնչափ նեղութիւն եւ կորուստ կրած էին :

Բաւական ճամբորդներ անցան, եւ ամենուն չքաւեցաւ թէ Ալաշկերտի թշնամի ժողովրդեան օգնութիւն մը եղած էր, ընդհակառակն կը զրուցուէր թէ Իսրահիմ փաշա Պայազիտ հասնելուն պէս հրաման ըրած էր անցեալ չորս կամ հինգ տարիներուն հարկերը միանգամայն հաւաքել, եւ թէ գայմագամներէն չատերն այս հրամանը գործադրել կու տային ծեծով եւ բանտարկութեամբ տիսկելով ժողովուրդը :

Հիւպատոսն որոշեց անձամբ տեսնել այս լուրերուն ճշմարտութիւնը, եւ երկրորդ անգամ այցելութեան երթալով այն գաւառը մինչեւ Գոթար քիւլեխ, ժողովրդեան վիճակը գտաւ ճիշդ այնպէս ինչպէս կը պատմուէր : Կ'երեւի թէ կառավարութեան պաշտօնեայք յանցաւոր կը համարկին այն երկրին ժողովուրդը որ վայրենի եւ կատաղի Քիւրտերուն ճեռքով մեռնելէ կամ չարաչար հարստահարուելէ ազատ մնալու համար Բուսի բանակին հետ գացած կին : Եւ որպէս թէ բաւական պատիժ չէր անոնց երկու տարի օտարութեան մէջ նեղուիլ չքաւորութեամբ, պէտպէս տառապանօք, հիւանդութեամբ եւ մահուամբ, եւ որպէս թէ բաւական չէր մերկ եւ անպատսպար դառնալ իրենց տանցի եւ աւերակ տուները, դարձեալ ճնշուելու եւ կողոպտուելու են նաեւ անոնցմէ յետոյ յիրաւի պաշտպանութիւն կը տպաւին : Այս գործին մէջ Իսրահիմ փաշա կը թուի արժանաւոր յաջորդ Պայազիտի նախորդ միւթէսարրիֆին, նուաստ պէտի : Նուաստ պէտի վրայ, որ Քիւրտ Իսմայիլ փաշայի եղբօրորդին է, երբէք տղէկ բան մը լուսած չէ, եւ անոր վերջի վատ գործը սա եղաւ որ Ալաշկերտի գիւղացւոց վատած ցորեան վրայ տուաւ, եւ փոխարէն աղէկը կը պահանջէ հիմա : Բայց որովհետեւ անոր վատած ցորեանը չքաւեսաւ, ժողովուրդը հիմա ոչ ուտելու եւ ոչ նուասպի պէյի հատուցանելու ցորեան ունի :

Հիւպատոսը հիմա ամէն չանք կ'ընէն չարժել տեղական կառավարութիւնն ի նպաստ Ալաշկերտի ժողովրդոց, եւ կարծոյ կուսակալն իր խոստումը սաչափ միայն կատարեց, որ իբր վեց եօթնեակ տապալ հեռագրով խնդրեց հրաման կոստանդնուպոլսէն ցորեն չունեցող ժողովրդոց ցորեն տալ կառավարութեան համբարանոցներէն : Յերինք հիմա ծածկուած են ձեամբ, եւ մինչեւ որ ըստ սովորութեան հրամանը կառավարութեան դիւանները անցնի, ճամբաները բոլորովին սկսի գոցուին, եւ թշուառ ժողովուրդը պիտի թողուի իր ճակատագրին : Հաւանական է այս նպատակաւ է որ ծանր եւ ի ցոյց միայն կը չարժին պաշտօնեայք որ միտք չունին բան մը ընելու :

Ինուսէն մեզի հասած այլեւայլ լուրերէն կը տեսնուի թէ տեղւոյն գայմագամն, Իսքէնտէր պէյ, կառավարութեան երկրորդական պաշտօնատարց յոռետգիներէն մին է : Անցեալ գարուն մասնաժողով մը ղրկուած էր հոն իրաց վիճակը քննելու : Արժանահաւատ անձերէ տեղեկութիւն ունիմ որ յիշեալ գայմագամը խոստացաւ մասնաժողովոյ իւրաքանչիւր անդամին հարիւր լիրա եւ ձի մը ընծայ տալ եթէ իրեն դէմ ամբաստանութիւն մը չընեն : Մասնաժողովին անդամք արդարեւ ամբաստանութիւն մը չընին գայմագամին դէմ, եւ ըսին թէ իրենք գայմագամին ընթացքը քննելու համար չղրկուեցան կարծոյ կառավարութենէն : Յայտնի չէ թէ գայմագամին ստակն ուր գնաց, ստոյգ է սակայն թէ գայմագամը չատ ճարտար է իւր անիրաւ գրամը տալ ուր աւելի օգտակար է իրեն :

Ինուսէի ժողովուրդն անգամ մը գիսքէնտէր պէյ նետելու վրայ էր իր պաշտօնէն, բայց Իսքէնտէր պէյ յաջողեցաւ, ինչպէս հաւատարմութեան արժանի տեղէ դիտեմ, տեղւոյս Հայ եպիսկոպոսը չհիլ միջնորդել ի նպաստ իրեն, եւ այսպէս կրցաւ մնալ իր պաշտօնին մէջ : Եթէ պարտ է հաւատալ Հայոց գանգատներուն իրենց առաջնորդին դէմ, այս անձն աւելի միտեալ է հարստահարելոյն կողմը :

Եթէ Հայք կ'ուզեն ազատիլ իրենց նեղութիւններէն, պիտի տանելու են որ իրենց մէջ ազգեցութեան եւ իշխանութեան տէր անձինք ըլլան քաջ, անձնուրաց եւ հայրենասէր, հրաժարեալ ազնիւ պատրիարքին, Երեմեանին նման : Եթէ Հայ եկեղեցականաց բոլորն անոր ոտին ունենային, ազգին համար աւելի դիւրին պիտի ըլլար բարեկարգութիւնը :

Դառնանք նորէն Ինուսի գործին : Վերոյիշեալ մասնաժողովն այնչափ բան գտաւ ըսելու Գէնկէն անդամներուն դէմ, որ նոր Գէնկէս ընտրելու հրաման տրուեցաւ : Բայց գայմագամն այնպիսի ճարտարութեամբ գործադրել տուաւ ընտրութիւնը, որ հին Գէնկէն անդամներն աւաքինիք հանուեցան, եւ կաշառակուրները միայն ընտրուեցան նորէն : Ահա վրէժխնդրական բարեկարգութիւն մը :

Կը լսենք որ Սպերի գայմագամը կաշառառութեան յանցանաց համար բանտարկուած է հոս տմիս մը : Եթէ այս մարդը սորված ըլլար Իսքէնտէր պէյի արուեստը, այսպէս անմատաղ չէր մտներ բանտը :

Դրոգդէր հաղարապետն ընդհուպ ճամբայ պիտի ելլէ Տիգրանակերտ երթալու, ուր պիտի անցունէ ձմեռը :

Կարին, Նոյ. 8 1879»

ՏՈՒՆ

Մարդիկ իրենց ընտանեաց պիտոյքը հոգալու համար ցերեկները տաւնէն դուրս կը գանուին : Այսպէս ընել սահմանած են : Ոմանք, երբ երեկոյին իրենց գործէն կը դառնան, չիտակ տուն կ'երթան : Բայց կան շատեր որք փոխանակ չիտակ եւ վառ տուն դառնալու, սրճարանները կ'երթան, հոն կ'անցուցնեն իրենց ժամանակը ղոր իրենց տան մէջ անցուելու էին : Հոն կը վատնեն իրենց ստակը ղոր իրենց ընտանեաց հանգստեան կամ իրենց զաւկներուն դաստիարակութեան տալու էին : Հոն կ'ընեն եւ կը լսեն զնաստակար բաներ, եւ անագան ուրեմն կը դառնան տուն, այսինքն երբ արդէն գիշերն սկսած է եւ այլ եւս չեն կրնար հոն կենալ : Տղայք քնացած են որը կուշտ որն անօթի . իսկ խեղճ կանայք յոգնած եւ ախուր կը սպասեն արանց դառնալուն : Այսպիսի մարդիկ կամաւ կը զրկեն զիրենք ընտանեկան ընկերութեան քաղցրութենէն : Ինչ երջանկութիւն որ տան մէջ իրենց սիրելիներէն կըրնային վայելել, սրճարաններու օտար ընկերութեանց մէջ կը փնտռեն, բայց կը սխալին : Տան քաղցրութիւնը դուրսը տեղ մը չկայ : Այսպիսի մարդոց իրենց տան մէջ դանուած ժամերը եթէ հաշուուի, տարուան երեք հարիւր վաթսուն եւ հինգ օրուան թերեւս վաթսուն օրն հազիւ կ'ելլէ, տասը ալ կէսը քունով անցած է : Այսպիսիք առաւօտուն կանուխ տունէն ելլել սոխրտած են, եւ երեկոյին ուշ տուն կը դառնան կամաւ . ուստի շատ քիչ կը տեսնեն իրենց զաւկները, շատ քիչ կը վայելեն տան կենաց հաճոյքները, եւ թերեւս լիովին կը զրկուին տան եւ ընտանեկան կենաց աղնուացուցիչ ազդեցութիւններէն, վասն զի իրենց տունը տուն չէ, այլ սոսկ օթեւան : Իրաւամբ կրնայ ըսուիլ թէ նոքա դժբախտ, մինչեւ իսկ թշուառ էակներ են : Իմաստութիւն է որ մարդ օրը մինչեւ երեկոյ մարտնչի չարաչար մարդոց յաղթահարութեանց դէմ կամ համբերէ ակարամիտ կանանց նախատինաց որոնց հետ յարաբերութիւն ունենալ սոսկալի է գործի եւ առեւտուրի պատճառաւ, եւ չհասնիը փոխանակ տուն բերելու եւ ընտանեաց հետ վայելելու, երթայ դուրսի անպէտան մարդոց հետ ժամանակ կ'անցնէ . ինք զրկուի տունին-ներուն ընկերութենէն եւ տունինները զրկէ իր ընկերութենէն : Այսպիսի տան մէջ մեծցած տղոց մտքին վրայ ինչ բարի տպաւորութիւն կրնայ ընել իրենց մանկութեան օրերուն եւ հօրը յիշատակը : Զաւկները շուրջ հաւաքելով, Աստուծոյ պարգեւած բարիքները, ինչ որ ըլլան, սիրով եւ խոզաղութեամբ վայելելուն մէջ այնպիսի յատուկ հաճոյք եւ մխիթարութիւն կայ, որ կը մոռցնէ օրուան մէջ մարդուս կրած սրամաչութիւնները : Անոնց որ տուն եւ զաւկներ չունին, կամ անոնց որ կուսակէր, գանգատող կամ բամբասող կանանց վիճակած են, եւ աւելի մխիթարութիւն կը գտնեն տունէ դուրս քան ներսը, ի խորոց սրտի կը կարեկցիմ, բայց անոնք որ տան օրհնեալ արտաքինութեանց յորդը չեն ճանչնար, անբասիր չեն կրնար մնալ :

Ընթերցող, եթէ դուն ալ օրական դործդ աւարտելէ ետքը փոխանակ ուղղակի տունդ դառնալու սրճարանները, թերեւս աւելի վնասակար տեղեր, երթալու սովորութիւնն ունիս, դիտցիր որ ստոծդ չիտակ չէ : Շիտակն ու օրինաւորն այս է . գործդ լմնցնելուդ պէս ամենայարկ տունդ դառնալ, եւ որչափ տաճն որ տանդ մէջ ըլլաս, այնչափ ժամանակ չահած կ'ըլլաս : Այսպէս ընել եւ խորհիլ պարտքդ է : Շուրկայի մէջ առաւտուրի յարաբերութիւններդ ոչ միտքդ կը մշակուի ոչ սիրտդ կը բարուքի . սրճարանի ընկերութիւնը շուրկայի ընկերութենէն ոչ լաւագոյն է եւ ոչ բարձրագոյն : Այնպիսի ազդեցութեանց մէջ չարունակ մնալ քեզի վնասակար է : Այսպէս չէ սակայն տանդ մէջ մնալդ : Տանդ մէջի ընկերութիւնը քեզի օգտակար է : Տանդ մէջինները մեծին հետ մեծ, պզտիկին հետ պզտիկ եղիր . զաւկներդ առ քովդ, զանոնք համբուրէ, սիրէ, շոյէ, կուրծքիդ մէջ սեղմէ, մտիկ ըրէ անոնց թոթով լեզուաւ ըրած պարզ պատմութիւնները : Անոնցմէ պիտի չլսես բան մը որ սիրտդ ապականէ : Անոնք փոքր հրէշտակներ են տանդ մէջ : Անոնկերոջն է երկնից թագաւորութիւնը : Պահ մը տղայ եղիր . թող որ տղաքդ իրենց մտացաշ բազուկներովին վզիդ պլլուին եւ գլխիդ համբուրեն : Ո՞նչ անուշիկ վայրկեաններ են այն վայրկեանները ղոր տարդ կ'անցուցնէ իր տան մէջ : Պատեհութիւն տուր տղոցդ որ քեզ ճանչնան . չանա անոնց փոքրիկ սրտին վրայ այնպէս դրոշմել քուա հայրական գորովդ որ մինչ ի յերեսութիւն չմոռնան եւ սիրով լեցուն սրտով եւ թաց աչքերով յիշեն անունդ : Անդղիոյ պատմութեան մէջ կը կարդանք թէ ժամանակաւ ոստայ մը թագաւորին սենեակը մըտնելով տեսաւ որ թագաւորը տղոցը հետ կը խաղար : Թագաւորը դեամբը ծածկ էր եւ փոքր իշխաններէն մին անոր կռնակը հեծած, եւ ձեռքը խարազան մը կը վարէր եւ փոքր իշխաններէն մին անոր կռնակը հեծած, եւ ձեռքը խարազան մը կը վարէր հայրն իբր ձի : Թագաւորը հարցուց ոստային. «Դուս ալ հա՞յր ես », եւ այսպէս ուզեց հասկցնել թէ հայրական պարտաւորութիւնը կը կատարէր : Նա իբր թագաւոր օրուան մէկ մասն հպատակացը նուիրելու էր, եւ իբր հայր իր ժամանակին մէկ մասը զաւկներուն ընկերութեան մէջ անցունելու էր : Որչափ փոքր իշխանք, նոյնչափ թագաւորն ինք կարօտ էր այն ընկերութեան, թէպէտ նա Անգղիական ցեղին ընտրելագոյն անձանց հետ ժամանակը կ'անցունէր : Հապա դուն եւ ամէնքս, որ միշտ չրջապատած ենք սուրին ցեղի մը ապականած եւ ապականող ազդեցութենէ, ո՛րչափ եւս առաւել կը կարօտինք տան եւ տղայոց բարի եւ բարեբաստ ազդեցութեանը : Տղայոց ընկերութիւնը կը չարժէ ինչ որ մեր բնութեան մէջ գերազանց եւ գերմարդկային է : Աղէկ չէ մեզ տղայոց ընկերութենէ զրկուիլ, եթէ կը բաղձանք անեղծ մնալ : Տանդ մէջ եղողներուն, մեծ թէ պզտիկ, անուշ խօսքեր ըսէ . անվնաս կատակներ ըրէ, եւ օգտակար ընթերցմամբ զանոնք հրահանգէ : Այս բաները փոխադարձ չմնութիւն կուտան : Որչափ մարմնոյ հացի, նոյնչափ բնութիւնդ ընտանեկան կենաց կը կարօտի : Սիրով եւ քաղցրութեամբ վարուէ տանդ անդամոց հետ, որ գիտնան թէ մինակուկ ամբողջ օրը քու գալուստիդ սպասելն արժեց : Անոնց հաճելի կուգայ որ տուն բոլոր գուրսիններուն ընկերութենէն նախապատիւ համարիս անոնց ընկերութիւնը, եւ այս բանը քեզի պահանջելու նոքա իրաւունք ունին : Այսպէս տանդ մէջ սէր եւ ներդաշնակութիւն կ'աւելնան եւ փոխադարձաբար երջանիկ կ'ըլլաք : Եթէ տուն մը ունիս, եթէ բարի եւ բարեկեցիկ կենակից մը ունիս, եթէ քանի մը զաւկներով տունդ օրհնուած է, ուրախ եղիր . եւ բայ ի գործդ եւ աւետաբերդ, եւ ընկերութեան իբր մէկ անդամը պարտաւորութիւններդ, զորս կատարելը զանց չես կրնար ընել եւ ընելու չես, ինչ եւ իցէ բան որ քեզ հեռի կը պահէ տունէդ՝ իբր սատանայի սրոգպիտ համարէ : Մխով բանիւ տունդ երկրի վրայ դրախտ մը նկատէ եւ ջանք ըրէ կարելի եղածին չափ ժամանակդ տանդ մէջ անցընել :

Զբօսարան, պալատներ,
Թատրէր ամէն տեղեր .
Կերակուր, ըմպելիներ,
Աստ, առատ խմէ կեր .
Տունն է եւ միայն տունը
Անեղծ վայելման վայրը .
Աղբատ թէկուզ վիճակը,
Տան նման չկայ տեղ մը :
Տունն է սուրբ բնակարան
Անկեղծ, անմեղ մանկութեան .
Տիալ եւ պատիկը վերին Տան,
Արքայանն է մարդկութեան :
Տունէ դուրս տեղ մը չկայ,
Ինչ անուն որ ունենայ,
Տունն է, թէկուզ մ'ըլլայ,
Դրախտ մը երկրի վրայ :
Սրճարան, զբօսարան,
Նման ուրիշ ինչ որ կան,
Կեղծ, փուճ եւ չնաք են միայն
Քու տան, քո տան պատուական :

ԱԼԻՔՍԱՆ, ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոյ. 20 ըստ Ցուն. ե դեկ. 2 ըստ Լատ., 1879

ՆՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒԱԾ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԵՐ

Լոնտոն Թայմզ լրագիրն իր Նոյ. 10/22 թերթին մէջ հետեւեալը կը գրէ բարեկարգութեանց գործադրութեան նկատմամբ նոր յայտարարութեան վրայ :

« Նկատելով թէ յորմէ հետէ Պերլինի դաշնադրութիւնը ստորագրուեցաւ Պալկարիոյ եւ Արեւելեան Րումելիի վարչութիւնները բոլորովին վերակազմուեցան, յայտնի է թէ Բ. դուռն իր իշխանութեան ներքեւ մնացած գաւառաց մէջ կրնար աւելի բարեկարգութիւն կատարել քան զոր կատարած է ցարդ : Բայց եւ այնպէս պէտք չէ մոռնալ այն դժուարութիւնները որոնց հանդիպեցաւ Բ. դուռը խաղաղութեան հաստատուելէն ի վեր : Հիմա ապահովութիւն կը տրուի մեզ թէ Թուրքիոյ կառավարութիւնը վերջապէս որոշած է կատարել իր խոստումները զոր այնչափ առաջ ըրած է : Սակայն կարեւոր է որ Թուրքիա աղէկ հասկնայ թէ իր վերջին խոստումներն մինչ ոտքով ընդունուած են Եւրոպայի մէջ : Յիշեալ խոստումներն առ ոչինչ չենք համարիր, եւ ասոնք առ այժմ կ'աղաւեն զԱնգլիա եւ զԵւրոպա Արեւելեան գործոց միջամտելու համար անմիջական միջոցներ ձեռք առնելու հարկէն : Բայց բացարձակապէս հարկաւոր է որ այս խոստումներն փութով եւ պնդութեամբ կատարուին : Թերեւս Թուրքիոյ մէջ կառավարութեան գործոց գլուխը գտնուող մարդիկ կը յիշեն թէ անցեալին մէջ այնօրինակ խոստումներ բաւական եղած են երկար աւեն արգելելու Եւրոպայի միջամտութիւնն Թուրքիոյ գործոց մէջ, եւ նպատակ են Թուրքիոյ պետութեան ապագային նկատմամբ վըստահութիւն ազդելու եւ Եւրոպայէն դրամական օգնութիւն քաշելու ի Թուրքիա : Սակայն Թուրքիոյ պաշտօնեայք այլեւս խորհելու չեն թէ լոկ խոստմունք եւ բարի դիտաւորութիւնք այնպիսի ազդեցութիւն պիտի ունենան ապագային համար : Անգլիա քաղաքական գործառոյ պատճառներու համար երկու տարի առաջ որոշեց Օսմանեան պետութիւնն անգամ մ'ալ պաշտպանել այն հետեւանքներէն որ կառավարող դասուն ճակատ ընդհայնց պատճառաւ եկած հասած էին երկրին դլուխը, եւ նոր պատեհութիւն մը տալ Թուրքիոյ վերականգնելու : Բայց ավելորդ սխալ մը պիտի ըլլայ Անգլիան կամ Բ. դրան համար ենթադրել թէ Անգլիա այս աշխարհավարութիւնը ձեռք առաւ առանց ծանր վարանմանց, եւ թէ եթէ Անգլիա անգամ մ'ալ տեսնէ որ այս աշխարհավարութիւնն ապարդիւն պիտի մնայ, եւ պիտի չհանգի իր գլխաւոր նպատակին, պիտի չթողու զայն : Կ. պոլսոյ մէջ հասկըցուելու է թէ նոյն իսկ անոնք որ մինչեւ վերջին աստիճան ամենէն եռանդուն բարեկամք էին Թուրքիոյ, հիմա կը զայրանան Բ. դրան կողմանէ ցոյց արուած անհոգութեան եւ յամառութեան վրայ, եւ գրեթէ ճանձրացած են կրկին կրկին արուած բայց բնաւ կատարուած բարեկարգութեանց խոստումներէն :

Անգլիական դիւանագիտաց Բ. դրան հետ իրենց վարուելու եղանակը փոխելու են : Սըր Հէնրի Լէյարտ ինք իսկ իր աշխարհավարութեան եղանակը փոխելու է, եւ այլեւս չմտածանց ներողամիտ ընկալուելու չէ Բ. դրան ինչպէս եղած է յանկելումն : Հարկաւոր է որ ապագային մէջ Կ. պոլսոյ Անգլիական դեսպանը չատ արագ կարող լեզու գործածէ Բ. դրան քով : »

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ չորեքշաբթի առաւօտ ի պատիւ գաւրապան պալատաի ծովին վեհ. Սուլթանը նախ Եըլըզկի դղեակէն Տօլմա պաղչէի կայսերական պալատն ինկաւ, եւ անտի ճերմակ Արաբական ձի մը նստելով Պէշիկթաշի մզկիթը գնաց : Ճամբուն երկու կողմը զինուորք շարուած էին, եւ ափրութեան մարաջախտաք Նորին Վեհափառութեան ողջերէն հետի քալեցին : Իբր կէս ժամ մզկիթին մէջ կրօնական աղօթքներէ յետոյ պանուելի եաթը Նորին Վեհափառութիւնը դարձաւ Տօլմապաղչէի պալատը ուր ընդունեց պաշտօնեաներն եւ ափրութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարները :

—Ֆէրիք Իզզէթ փաշա Շէտարայի կուսակալ եւ այն տեղի զօրաբաժնին հրամանատար անուանեցաւ :

Ձանիքի նախորդ կառավարիչ Հաջի փաշա Մարբերզի կառավարիչ անուանեցաւ :

—Արեւելեան Րումելիի ազգային պահպան զօրաց նախորդ հրամանատար Վիդալիս փաշա Վեհ. Սուլթանին թիկնապահ, եւ զինուորական բարեկարգութեան յանձնաժողովոյ անդամ կարգուեցաւ :

—Վեհ. Սուլթանն առաջին կարգի Օսմանիկ պատուանշան չնորհեց Արեւելեան Րումելիի կուսակալ Ալէքզ փաշայի, որ անցեալ չորեքշաբթի օր իր մարգերովը մկրտեղ ասիէ մեկնեցաւ Ֆիլիպէ երթալու :

—Վագըթ լրագիրը գավեսով կը խօսի Կ. պոլսոյ Պուլկարական գործակատար Մ. Զանքոֆի վրայ, եւ կ'ըսէ թէ Մ. Զանքոֆ չատ մարդասիրութեամբ կը վարուի իրեն դիմող դպրոցականաց հետ, եւ արշաւի հնար է չատով կը տեսնէ անոնց գործերը :

—Նորակազմ ոստիկանութեան մասնաւոր ժողովը (Ֆըրգա մէճլիսի) որ մինչեւ ցարդ ոստիկանութեան պաշտօնարանը նիստ կ'ընէր՝ պատերազմական գործոց պաշտօնարանը փոխադրուած է, եւ այսուհետեւ գաւառաց ոստիկանութեան վերաբերեալ գործերուն յիշեալ ժողովը պիտի նայի :

—Վանառականութեան եւ երկրագործութեան ժողովը չորս օրէ ի վեր ճիւղերու բաժնուած է, եւ Իզֆիդ պէյ՝ ուսումնական ճիւղին տեսուչ, Առաքել Էֆէնտի Տատեան՝ արուեստական ճիւղին տեսուչ, Սմառեան Էֆէնտի՝ երկրագործական ճիւղին տեսուչ, եւ Գրիգոր Էֆէնտի վիճակագրական ճիւղին տեսուչ կարգուած են :

—Պաշտօնապէս կը ծանուցանի թէ որ եւիցէ փոխոխութիւն մը պիտի չըլլայ թղթադրամոց չրջաբերութենէ բարձման եղանակին նկատմամբ ասկէ յառաջ հրատարակուած որոշման մէջ : Գաւառներու մէջ որոց հարիւրին 20 ի փոխարէն թղթադրամ պիտի ընդունուի մինչեւ որ բոլոր թղթադրամը չրջաբերութենէ բարձուի :

Այսու ամենայնիւ Կ. պոլսոյ մէջ եւ թղթադրամոց վարձք եւ ոչ լրագրոյ դրամատնոցի գնոյն փոխարէն 100ին 20 թղթադրամ կ'ընդունուի, եւ թղթադրամ չընդունելը այս փոխոխութիւնն եղած է առանց կանխապէս ծանուցման :

—Կ'ըսուի թէ մինչեւ ցարդ թղթադրամոց մէջ 2,468,246 դահեկանի եւ 25 փարայի պղինձ դինզ փարանոց կոխուած է, եւ այս դինզ փարանոցներով 5,465,375 դահեկանի քառասուն փարանոց եւ քսան փարանոց բարձուած է չրջաբերութենէ : Այսչափ պղինձն 56,619 քսէ եւ 500 արամ կ'ըսուած է, եւ իւրաքանչիւր քսէն մաքուր պրամ ութ էն մինչեւ տասը դահեկանի վաճառուած է :

—Անցեալ չաթաթ ծանուցինք թէ Պէյքէր փաշա իր մարգերովը մկրտեղ պիտի մեկնէր երկուշաբթի օրը, բայց Պէյքէր փաշա անցեալ չաթաթ օր մեկնեցաւ : Պէյքէր փաշայի ընկերացած են վառնայի նախորդ կառավարիչ Սաիտ փաշա, զընդարմա Թահիր պէյ, Անգլիայի զրադիր մը եւ այլ պաշտօնակալք :

—Յունաստանի ահմանագլխոյ ուղղութեան յանձնաժողովը պարձակ նիստ պիտի ընէ այս չաթաթ : Այս նիստին մէջ Օսմանեան պատուիրակք պիտի հրապրեն Յունաստանի պատուիրակները Թրքաց կողմէն առաջարկեալ սահմանագիծը քննելու : Այս գիծը կը ձգուի Գալամաս եւ Բենէոս գետերուն հովտաց հարաւային կողմը գտնուած լերանց գլուխներէն :

—Գերմանացի զօրավարը, Պլեմ փաշա, Թեսալոնիկէի կողմը տեղագրական քննութիւններ կատարած է : Կը խորհուի նոր սահմանագիծ չինել ի պաշտպանութիւն յիշեալ քաղաքին :

— Կ'ըսուի թէ Գրիգոր անուն անձ մը պատուհասի դատին ճահիճները չորցնելու :

— Եգիպտոսի մեքենաներ բերուած են յերդնկա որ չորրորդ զօրաբանակին կեդրոն է, եւ այս մեքենաները պիտի գործածուին բանակին զօրաց զգեստներն եւ ուրիշ պիտոյքը նոյն իսկ երզնկայի մէջ չինելու :

— Բերա Ալաուլլահ եդբարդ լուսանկար պատկերներու սրահին մէջ ի տես դրուած են քանի մը փոքր ճարտարարուեստ արձաններ, գործ երիտասարդ Հայ անդրիագործին, Պար. Ռոկանայ, որ իր արուեստն ուսած է Հռոմայ մէջ, եւ որոց քանի մը գործերը յաջողութեամբ պատկուած են Հռոմայ եւ Բարիզի մէջ : Այս փոքր արձանները թէ նպատակի եւ թէ չինուածքի կողմանէ արդարեւ արուեստական մեծ արժէք ունին : Արձաններուն մին է Զէյկէք մը որ իւր թշնամւոյն գլուխը կտրած է, եւ անօրինութեամբ պիտակը առնակոս ընելով իւր դաշոյնը (խանջալ) պատեանը կը դնէ . երկրորդն է Ալբանիայի անկանոն զինուոր մը որ իւր սուրը կը փորձէ ձեռքին վրայ, իսկ երրորդն է Չէրքէզ լրտես մը որ դէպ յառաջ ծռած հետեւէն եկող ոտնաձայն մը մտիկ կ'ընէ :

ԱՅԼԱՆՑԻՔ

Պուլկարիոյ պաշտօնեայք հրաժարած են, եւ Ազգքանդր իշխանն անոնց հրաժարականն ընդունած է : — Նաեւ Սերուիոյ պաշտօնեայք հրաժարած են, եւ Միլան իշխանն ընդունած է անոնց հրաժարականը : — Րումանիոյ կարծես իշխանին հրամանաւ Դանուբի վրայ Դուկա եւ Սիւ ծովը վրայ Քիւսթէնճէ ազատ նաւահանգիստ հրատարակուած են, ուսկից եւ այսուհետեւ յիշեալ նաւահանգիստները տարուած ապրանքները մաքսէ ազատ պիտի ըլլան : — Եգիպտոսի ելեւմտից տեսուչներէն, Մ. Տը Պլէյնիէ եւ Հազարապետ Պլէյրնի, Եգիպտոս հասած են : Ըստ կարգադրութեան զոր Խեդիւն ըրած է Գազիոյ եւ Անգլիոյ հետ, Եգիպտոսի Խեդիւն տասկի ծախսոց նկատմամբ օրեցի կարեւոր գործի չկրնար ձեռնարկել առանց դիտութեան եւ հաւանութեան եղեւմտական տեսուչներուն : — Եգիպտոսի մէջ երեք լրագիրք խափանուած են, զոնց որ Եգիպտոսի մէջ Եւրոպական ազդեցութեան աւելնալուն դէմ կը գրէին : — Ափղանիստանի դեռ կը մնայ Գարատաղցոյ յանձնել Գուսրինի եւ Բլուայի գատաւորները, եւ կը մնայ տեսնել մինչ Գարատաղ ընդհանուր ալիսի բանի իր իրաւունքը ձեռք բերելու : — Հունկարական թերթերը կը պահանջեն որ Կ. պոլսոյ Աւստրիական նախորդ դեսպան, Զիչի կոմսին տեղ ոչ թէ Սլաւ մը, այլ Հունկարացի մը Կ. պոլսոյ դեսպան կարգուի : — Կիպրոսի մէջ բնակող օտարականք չեն ուզեր ճանչնալ Անգլիական գատաստանաց իշխանութիւնն, եւ կը պահանջեն իրենց հիւպատոսաց իրաւասութեան ներքեւ մնալ : — Հինգ պատերազմական նաւ բազմացնել Աւստրիական նաւատորմիղ մը քանի մ'օրէ ի վեր Զմիւռնիոյ առջեւը կեցած է : — Ովկիանոսի տասկն Գազիոյ եւ Ամերիկայի մէջտեղ հեռագրական նոր պարան մը ձգուած է :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Րումելոյ կայսրը Լիվատայէն Բեզրապոլի գարձած է : Այս օրերս Բեզրապոլիի մէջ յատուկ ժողով մը պիտի գումարի, ուր ներկայ պիտի ըլլան Նորին Վեհափառութիւնը, Կոչոգոմի իշխանը, Լոնտոնի Րուսական նախորդ դեսպան Շուվալոֆ կոմսը եւ Պերլինի Րուսական դեսպան Պարոն տ'Ուսրիլ : Կ'ըսուի թէ այս ժողովոյ մէջ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին Բուսիոյ ներքին եւ արտաքին աշխարհավարութեան նկատմամբ :

Գերմանական լրագիրք կ'ըսեն թէ ներկայ ժամանակը չատ տագնապալից ժամանակ է Բուսաց պատմութեան մէջ, եւ թէ Գերմանիոյ եւ բոլոր Եւրոպայի մէջ անձկութեամբ կը սպասուի տեսնել թէ իրերն ինչ կերպարանք պիտի առնեն Կոչոգոմի իշխանին պաշտօնէ քաշուելէն եաքը : Կը կարծուի թէ Բուսիոյ գահաժառանգ իշխանին աշխարհավարութիւնը պիտի ընդունուի, բայց այս աշխարհավարութիւնն ի նպաստ չէ Բուսիոյ եւ Գերմանիոյ սիրտ մուխեան : Կ'երեւի նաեւ թէ Բուսական քաղաքագիտք այլ եւս չեն խորհիր Անգլիոյ ներկայ պաշտօնէից հետ համաձայնութեան մը գալ :

— Բուսիոյ ազգային ժողովոյ մէջ մօտերս նոր օրէնք մը պիտի ընդունուի որ իշխանութիւն պիտի տայ կառավարութեան գնել եւ բանեցնել Բուսիական բոլոր երկաթուղիները :

— Իտալիոյ մէջ նոր եւ ազատական պաշտօնէութիւն մը կազմուած է :

— Անգլիոյ նախորդ առաջին պաշտօնեայն Մր. Կլատսթոն մօտերս քաղցր առնաբանութիւն ընելով յայտարարած է թէ Անգլիոյ ներկայ կառավարութեան Թուրքիոյ նկատմամբ բռնած աշխարհավարութեան միակ հետեւանքն եղած է Սլաւեան միութեան աղեցութիւնն աւելցնել Թուրքիոյ Քրիստոնեայ ժողովրդոց վրայ : Լորտ Պիկոնսֆիլտի կառավարութեան աշխարհավարութիւնը չատ գառնացուցած է Սլաւներն եւ զանոնք սատպած է Բուսիոյ գիրկը նետուիլ : Մր. Կլատսթոն խոսքը կը գատապարտէ նաեւ Աֆղանիստանի եւ Աֆրիկէի մէջ վարուած պատերազմները :

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զրոյց կայ թէ Բուսիոյ կայսրը կը խորհի հրաժարիլ, բայց այս զրոյցը հերքուած է :

— Բեզրապոլիէն կը հեռագրուի թէ մարտի 2 ին Բուսիոյ մէջ ազատական ահմանադրութիւն մը պիտի հրատարակուի :

— Բուսիա յառաջիկայ գարնան կեդրոնական Ասիոյ մէջ գինուորական գործողութիւններու համար մեծամեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ :

— Աւստրիա Սերուիոյ առաջարկած է իր դեսպանը նետաստոյց մը եւ երկաթուղոյ նոր կայարան մը չինել Պելկրատի մէջ, բայց Սերուիա ընդունած չէ այս առաջարկութիւնը :

— Աւստրիոյ կառավարութիւնն ազգային ժողովն տասկի վարկ կ'ուզէ որպէս զի կարող ըլլայ 800,000 զրք պահել մինչեւ տասը տարի, բայց ազատական կուսակցութենէն եղող երեսփոխանք կ'ըսեն թէ այս տասին հատուածին կատան տալ պայմանաւ միայն որ այլեւայլ բարեկարգութիւնները ըլլան գինուորական վարչութեան մէջ :

— Ճիպրազդարէն զրնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Մարզգայի մէջ անիշխանութիւնն երթալով կը տարածուի, եւ ճիպրազդարի Անգլիացի գինուորական պաշտօնակալք դէպքերը կը դիտեն մեծ ուշադրութեամբ :

— Իբրեանայի երկրագործոց մէջտեղ մեծ յուզում կայ, եւ Ամերիկայի մէջ ժողովներ կ'ըլլան հանգանակութիւն յայտնելու Իրլանտացւոց, եւ տասկ հատաքելու անոնց օգնելու համար որպէսզի կարող ըլլան դէմ դնել հողատէրերուց :

— Կատրինկէն եւ Բլուայի Գարատաղի յանձնուելուը համար 15 օր եւս պայմանաժամ արուած է : Յիշեալ տեղերը 15 վաց Օսմանեան զօրք եւ Գարատաղի զօրաժողովը կը ժողովին :

— Փարատաղ տեսուչ Միշել փաշայի պատանութիւն արուած է Կ. պոլսոյ ծովեզերքը քարափնեք եւ ուրիշ բաներ չինելու :

ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Նոյ. 19 և դեկ. 1, 1879

Գոնսոլտէ	½ 20	Բոմ. երկաթ բաժինք	38 ½

ԳՐՈՒՄԲ, Օտ. լիրան 100 էն

Մէհմիտիէ	106 ¾	Բուսիոյ բոլ	89 ½
Թղթադրամ	895	Ն օրլէան	87 ¼
Պղինձ տասկ	363	Պրամից	53 ¼
Մէճիտիէ	117 ½	Ամդ. փրա	109 ¾
Մահէյ Թղթադրամ	8 ¾		

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կոմիտէն

Հրատարկէ Հ. Բ. կրճին

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱԲԱՄԵԱՆ
Զագմագճըար, Ծակրեան խան, Թիւ 12.